

KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Jyväskylän yliopisto

Toimintakertomus vuodelta 2006

Yleistä

Koulutuksen tutkimuslaitos toimii Jyväskylän yliopiston monitieteisenä erillislaitoksena. Tutkimuslaitos tekee kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävää koulutustutkimusta, joka edistää oppimista ja tukee opettajia, oppilaitoksia ja päätöksentekijöitä koulutuksen kehittämiseksi muuttuvassa yhteiskunnassa.

Tutkimukseen perustuvat yhteiskunnalliset palvelutehtävät sekä yhteistyö yliopiston muiden yksiköiden kanssa tutkimuksessa, tutkijakoulutuksessa ja opetuksen kehittämisessä luovat koulutuksen tutkimuslaitoksen toiminnan perustan. Laitoksen toiminnassa vuonna 2006 on korostunut erityisesti tohtorikoulutuksen tuloksellisuus, kansainvälisen yhteistyön vahvistuminen sekä tieteellinen julkaisutoiminta ja medianäkyvyys laitoksen keskeisillä tutkimusalueilla.

Tieteellisen toiminnan tulokset ja tulosten julkistaminen

Tutkimuslaitoksesta valmistui 42 kansainvälistä referee artikkelia ja 7 kansainvälistä referoitua artikkelia kokoomateoksissa. Suomessa ilmestyneitä referee artikkeleita oli 37 ja artikkeleita kokoomateoksissa 8. Monografioita ilmestyi 8, joista 2 ulkomailla. Asiantuntijaluentoja ja konferenssisitelmää laitoksen henkilökunta piti 190. Aiempia vuosia selvästi useammin nämä ovat olleet pyyntöjä keynote-puhujiksi. Tutkijoiden asiantuntemusta on hyödynnetty monissa kansainvälissä ja kotimaisissa julkaisujen, opinnäytteiden ja virantäyttöjen arviointitehtävissä sekä julkaisujen toimistustehtävissä. Senioritutkijoilla on lisäksi ohjauksessaan suuri joukko jatko-opiskelijoita eri yliopistoissa kotimaassa ja ulkomailla.

Laitoksen tutkimusprojekteista valmistui vuonna 2006 kuusi väitöskirjaa, jotka kaikki kasvatustieteeseen. Yksi väitöskirjoista valmistui kansainvälisenä yhteistyönä Leuvenin katoliseen yliopistoon. Laitos on osallistunut aktiivisesti useiden tutkijakoulujen toimintaan organisoiden yhdessä Tampereen ja Turun yliopistojen kanssa korkeakoulututkimuksen (FINHERT) tutkijakoulusta sekä osallistuen kasvatusalan valtakunnallisen KASVA-tutkijakoulun, Oppimisympäristöjen monitieteisen tutkijakoulun sekä Taidekasvatuksen monikulttuurisen tutkijakoulun toimintaan.

Maksupalveluna laitos tuotti 11 julkaisua, joista yhdeksän Koulutuksen arviointisihteeristölle, yhden Kasvatustieteiden tiedekuntaan ja yhden Korkeakoulututkimuksen seuralle.

Oppimistulosten arvioinnin alueella on keskitytty aiempien aineistojen tieteelliseen hyödyntämiseen, mikä on näkynyt erityisesti kansainvälisten artikkelien määrän kasvuna. Alueelta valmistuu vuonna 2007 vähintään 3 väitöskirjaa. PISA-aineistojen jatkoanalyysija on toteutettu kahdessa Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa, joista toinen kohdistuu lukutaidon sosiokulttuurisiin yhteyksiin ja toinen oppilaiden sitoutumiseen koulutyöhön. Jälkimäinen toteutetaan yhdessä liikuntatieteiden tiedekunnan kanssa ja siinä hyödynnetään myös WHO:n Koululaistutkimuksen aineistojaa. Kansainvälinen konsortio, jonka jäsenenä laitos on, voitti PISA 2009-tutkimuksen taustakyselyjä koskeva tarjouskilpailun. Laitos sai tarjouskilpailun kautta myös toteutettavakseen PISA 2009:n Suomen kansallisen osuuden. Näin laitoksen asema kansainvälisesti merkittävänä arviointitutkimuksen yksikkönä on vahvistunut merkittävästi. Arviointitutkimuksen alueella laitos järjesti yhdessä European Society for Research in Mathematics Education, ERMEn, ja matematiikan laitoksen kanssa kesäkoulun, johon osallistui 65 nuorta väitöskirjan tekijää 20 maasta. Laitos oli yhtenä järjestäjä-

nä myös pohjoismaisessa PISA i Nordisk Lys –kongressissa 18.-19.5.2006, jonka yhteydessä julkaistiin kirja Northern Lights in PISA 2003 – a reflection from the Nordic Countries. Suomen Akatemian rahoittama kehitysyhteistyötutkimuksen Measuring Indicators of Sustainable Development in School Curricula: A Study of Ethiopia, Ghana and Nigeria saatettiin loppuun vuonna 2006. Vierailijoita PISAn tulosten taustojen ja syiden ymmärtämiseksi on käynyt laitoksessa lähes viikoittain. Vieraita on ollut muun muassa Japanista, Kiinasta, Koreasta, Venäjältä, Ranskasta, Saksasta, Kosovosta ja Englannista. PISA tuloksia on esitelty myös lukuisissa ulkomaisissa tieteellisissä ja muissa konferensseissa.

PISAn jatkotuotteistamisen mahdollisuuksia on selvitetty yhdessä Uniservices Oy:n kanssa osana Keski-Suomen koulutusklusterin rakentamista. Hanketta on rahoittanut Keski-Suomen liitto.

Tietoverkot oppimis- ja työympäristöissä -tutkimusalueella laitoksella on ollut tärkeä vastuu Kaleidoscope - Shaping the scientific evolution of Technology Enhanced Learning - EU-rahoitteisen huippuosaamisen verkoston toiminnassa, erityisesti COSSICLE (Computer-Supported Scripting of Interaction in Collaborative Learning Environments) –tutkimusryhmässä. Pedagogical Structuring of Collaboration and Self-Regulated Learning: Individual and Group-Level Perspectives (SCORE) -projekti käynnistyi Suomen Akatemian rahoittamana ja Euroopan tiedesäätiön koordinoimana kansainvälinen yhteistyöprojekti saksalaisten ja sveitsiläisten tutkijoiden kanssa. Yhteistyössä Agora Centerin kanssa toteutettava ESR-rahoitteinen PEDAGAMES –hanke oli monin tavoin esillä myös tiedotusvälineissä, erityisesti 3D-peliympäristöjen kehittämisessä ja hyödyntämisessä ammatillisessa koulutuksessa (http://ktl.jyu.fi/img/portal/6548/verkkopelitiedote_pdf.pdf). Alueelta valmistui 3 väitöskirjaa vuonna 2006.

Koulutus ja työelämä –tutkimusalueella saatiin päätökseen laaja laitoksen koordinoima EUn Leonardo da Vinci –ohjelmasta rahoitettu hanke Qual Praxis, jossa tutkittiin työssä oppimisen arviointia ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa viidessä Euroopan maassa. Hankkeen tuotoksina on ilmestynyt mm. teemaa käsittelevä hyvien käytäntöjen käsikirja sekä kokoomateos *Quality and Practice in Assessment*. Lisäksi hanke järjesti levitysseminaarin Tallinnassa. Alueelta valmistui myös kansainvälisen kustantamon julkaisema kirja Higher Education and Working Life, jossa tarkastellaan korkeakoulutuksen ja työelämän välistä suhdetta useissa Euroopan maissa, Pohjois-Amerikassa ja Australiassa. Lisäksi järjestettiin kaksi symposiumia kansainvälisissä kongresseissa. Kotimaisia tuotoksia olivat mm. ammattikorkeakoulututkimuksista tuotetut julkaisut. Alueen tutkimus on edennyt monissa yhteistyöverkostoissa uusillekin alueille. FRONTX-hanke liittyy Euroopan maiden rajavartijoiden koulutukseen. Muita avauksia ovat opettajien työn arviointia koskeva ISTOF-hanke, ammatillisipainotteisen korkeakoulutuksen laadunvarmistuksen DECU-projekti, Leonardo-hankkeiden laadun parantamiseen tähtäävä SKILLDA NETWORK, loppuvuodesta käynnistetty EU:n Grundvig-ohjelmasta rahoitettava Life-Learn hanke, jossa tutkitaan työelämässä oppimista yliopistokoulutuksessa sekä Philosophy of Engineering-hanke, jossa tuotettiin kansainvälinen kirja teemaan liittyen. Alueelta valmistui kaksi väitöskirjaa.

Korkeakoulututkimuksen alueella laitos on toiminut keskeisenä organisoijana European Science Foundationin rahoittamassa hankkeessa Forward Look on Higher Education in Europe: Resolving Conflicting Social and Economic Expectations. Hanke järjesti tieteellisen seminaarin 24.11.2006 aiheesta “Higher Education and the Needs of Knowledge Society”. Laitos on vastannut myös kaikki yliopistot kattavasta valtakunnallisesta Korkeakoulujen laadunvarmennusjärjestelmien tutkimus- ja kehittämishankkeesta. Teemaan liittyy myös julkaisu *Korkeakoulutus teoriassa*. Ryhmä selvitti yliopiston sisäisenä hankkeena yliopiston tutkimusstrategiaprosessit. Yhteistyössä liikuntatieteellisen ja humanistisen tiedekunnan kanssa on jatkettu Jyväskylän yliopiston opiskelijavalintoihin ja niiden kehittämiseen tähtäävää hanketta. Opettajankoulutuksen kehittämissuunnitelman toteutumista kos-

keva arviointihanke valmistui keväällä 2006. Hanke kattoi laajasti sekä perus- että täydennyskoulutuksen ja arviointitietoa kerättiin laajasti eri intressiryhmiltä sekä lomakkeilla että haastatteluin. Laitos järjesti myös hankkeen tuloksia esittelevän seminaarin lähinnä opettajankouluttajille ja opetushallinnon henkilöstölle.

Korkeakouluopetuksen pedagogisen tutkimuksen painopiste on ollut opettajankoulutukseen liittyvä tutkimus ja kehittämistyö eri koulutusasteilla. Mentorointitutkimuksessa keskeisenä on opettajien työelämään siirtyminen ja työhyvinvointiin liittyvät kysymykset. Mentorointitutkimuksen ympärillä on syntynyt myös pohjoismainen verkosto Newly Qualified Teachers in Northern Europe – Research and Development Network (NQTNE). Viime vuoden aikana tapaamisia oli 5 ja yhteistyön konkreettisenä muotona on teemaan liittyvä kirjan työstäminen. Vuonna 2006 alkoi myös laaja Työsuojelurahaston rahoittama hanke (Mentorointi ja vertaistuki opetuslalla), jossa yhteistyötahona ovat Jyväskylän ympäristökunnat. Muut opettajuuteen liittyvät tutkimukset käsittelevät kollegiaalisuutta ammattikorkeakoulun opettajien työssä, maahanmuuttaja- ja romaanilasten opettamista (Teacher training development and materials for the training of minorities across Europe) ja siihen liittyvää opettajien täydennys-/koulutusta, opettajien yhteistyötä ja opetusharjoittelun ohjaamista, koulun aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä yliopistollisten opinnäytetöiden ohjaamista. Suomen Akatemian Life as Learning –tutkimusohjelmasta rahoitettu Teacher education – Lifelong learning (TeLL) päättyi v. 2006. Se painottui vahvasti tutkijakoulutukseen, minkä tuloksena valmistui yhteensä 2 väitöskirjaa ja 2 on edennyt loppuvaiheeseen. Hanke järjesti kansainvälisen konferenssin Mentoring and Collaboration in Supporting Teachers' Professional 30.-31.3.2006, organisoii pohjoismaisen verkoston tutkijatapaamisen ja julkaisi yhdessä Tampereen yliopiston kanssa kirjan *Opettajan työ ja oppiminen*.

Yliopistoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Yhdessä kasvatustieteiden tiedekunnan kanssa laitos perusti kansallisen opinto-ohjauksen osaamiskeskuksen. Osaamiskeskuksen työn tukena toimii laaja yhteistyöverkko, joka koostuu ohjausalan keskeisistä asiantuntijaorganisaatioista Keski-Suomen alueella. Keskuksen tavoitteena on vahvistaa Jyväskylän yliopiton asemaa ohjausalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksena, jolla on valmiudet hankkia mittavia kansallisia ja kansainvälisiä hankkeita yliopistoon. Ohjauksen alueeseen liittyy läheisesti myös valtakunnallisesta EQUAL-ohjelmasta rahoitettu hanke ”Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi”, jota toteutettiin yhdessä tiedekunnan ohjaajakoulutuksen kanssa. Tutkimuksen tehtävänä oli arvioida ohjauksen moniammatillisen ja poikkialhallinnollisen verkoston tilaa, organisoitumista ja kehittämistarpeita viidellä alueella. Tutkimustulosten perusteella hankkeessa laadittiin verkostomaisesti tuotettujen ohjauksen palvelujärjestelyjen malli (VOP-malli). Osaamiskeskus vastasi myös Suomen EU-puheenjohtajakauden seminaarin *Lifelong Guidance Policies and Systems: Building the Stepping Stones* järjestämisestä Jyväskylässä 6.-7.11.2006. Seminaari oli osallistujamäärältään yksi suurimpia opetusalan kokouksia Suomen puheenjohtajakaudella. Seminaariin liittyen laitos julkaisi myös englanninkielisen kirjan. Tämän lisäksi ohjausalan asiantuntemusta hyödynnettiin laajasti myös Komission koulutuksen ja kulttuurin pääosaston elinaikaisen ohjauksen asiantuntijaryhmän työskentelyssä. Ohjausalan kehittämiskeskuksen toiminta vahvistui merkittävästi opetusministeriön myöntämän hankerahoituksen (vv. 2007-2009) avulla.

UNESCO hyödynsi monipuolisesti tutkimuslaitoksen asiantuntemusta laatiessaan kulttuurienvälisen koulutuksen suuntaviivoja. Muut asiantuntijat tulivat Nigerian, Egyptin, Meksikon, Australian, Englannin, Etelä-Afrikan, Korean, Libanonin ja Unkarin yliopistoista tai vastaavista organisaatioista. Asiantuntijatiimin työn tuloksena syntyi ”UNESCO Guidelines on Intercultural Education”, joka pohjautui jäsenvaltioiden yleiskokouksessa esittämään pyyntöön. Tämä vaatava kansainvälinen asiantuntijatehtävä on seurausta laitoksessa aiemmin olleen UNESCO-professorin työstä.

Kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuslaitoksen kanssa on toteutettiin myös monikulttuurisen kasvatuksen kaksivuotinen tutkimus- ja koulutushanke. Vastuu hankkeesta jakautui siten, että KTL vastaa alueen tutkimuksesta ja tiedekunta opetuksesta. Hankkeen tuloksena syntyi ennen kaikkea uusia ”ruohonjuuritason” toimintamalleja opettajien perus- ja täydennyskoulutukseen sekä koulujen ja vanhempien yhteistyöhön. Nämä mallit ovat saaneet myös kansainvälistä huomiota ja niistä on raportoitu sekä tieteellisinä artikkeleina että oppimateriaaleina. Hankkeen rahoitus päättyi.

Korkeakoulutuksen alueella laitos on keskittynyt erityisesti Bologna-prosessin seurantaan yhteistyössä eurooppalaisten yliopistopartnerien kanssa. Jyväskylän yliopistossa toteutettua tapaustutkimusta laajeni Suomen ja Italian korkeakoulujärjestelmien väliseksi vertailututkimukseksi. Laitos on ollut aktiivisesti kehittämässä myös Jyväskylän yliopiston laadunvarmistusjärjestelmää, johon liittyen on toteutettu opetusministeriön rahoituksella kaksivuotista Korkeakoulutuksen laatuhanke, jossa tutkitaan laatujärjestelmien toimivuutta yhdessä usean eri yliopiston kanssa.

Tutkijakoulutusta on kehitetty yhdessä eri laitosten kanssa erityisesti metodikoulutuksen alueella ja osallistamalla aktiivisesti perus- ja jatko-opiskelijoiden opinnäytteiden ohjaukseen. Tiedekunnan perusopetusta on tuettu erityisesti tietoteknologian opetuskäytön alueella ja aikuisopiskelijoiden pedagogisessa ohjauksessa. Laitoksen professorit ja erikoistutkijat ovat osallistuneet myös kymmenien väitöskirjojen ja lisensiaatin töiden ohjaukseen ja useiden töiden tarkastukseen eri tiedekunnissa. Metodiotetusta on annettu sekä kasvatustieteiden tiedekunnan jatko-opiskelijoille että biologian opiskelijoille. Tilastomenetelmien hyödyntämiseen liittyvää koulutusta on annettu myös Turun yliopiston oppimisympäristöjen monitieteisessä tutkijakoulussa ja sosiaalipolitiikan laitoksella sekä Oulun yliopiston tietojenkäsittelytieteiden laitoksella.

Laitos on ollut mukana käynnistämässä Ihmistieteiden metodikeskuksen (IHME) toimintaa ja on edustettuna sen ohjausryhmässä.

Yhteistyö Koulutuksen arviointisihteeristön ja Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen kanssa on edistynyt erityisesti tilastollisissa menetelmissä samoin kuin koulutuksellisissa ja hallinnollisissa kysymyksissä. Tutkimuslaitoksen julkaisuyksikkö on huolehtinut arviointisihteeristön julkaisujen toimittamisesta maksupalveluna. Laitoksen asiantuntemusta on hyödynnetty Agora Centerin toiminnassa ja useissa yliopiston kehittämishankkeissa.

Tietoteknologian opetuskäytön tutkimuksen, korkeakoulututkimuksen sekä koulutus ja työelämä - tutkimuksen alueilla jatkuivat jo aiemmin käynnistynyt tutkimusyhteistyö ja yhteinen tutkijakoulutus Turun ja Oulun yliopistojen kanssa. Yhteistyö Turun yliopiston kanssa tiivistyi myös arviointitutkimuksessa. Yhteistyönä Suomen kasvatustieteellisen seuran kanssa toimitetaan valtakunnallista tieteellistä julkaisusarjaa ’Kasvatusalan tutkimuksia – Research in Educational Sciences’ sekä Kasvatus-lehteä.

Laitos on valmistellut useita tutkimushankkeita mm. Suomen Akatemialle ja Helsingin kaupungille yhteistyössä liikuntatieteellisen tiedekunnan eri laitosten, psykologian laitoksen/huippuyksikön ja Niilo Mäki Instituutin kanssa.

KUUMA-kuntien alueella toteutettu toisen asteen koulutuksen kehittämiseen liittyvä selvitys saatiin niin ikään päätökseen ja raportoitu. Ammatillisen koulutuksen tutkijat ovat myös toimineet useissa koulutuksen kehittämiseen ja arviointiin liittyvissä asiantuntijatehtävissä erityisesti Koulutuksen arviointineuvoston hankkeissa.

Koulujen opetuskäyttöön tarkoitetun Pedanet-tietoverkkoalustan kehittäminen jatkui yhteistyössä oppilaitosten ja kuntien kanssa. Pedanetin verkkotyövälineiden käyttäjiksi tuli runsaasti uusia kouluja ja kuntia, verkostossa on nyt jäseniä runsaasta sadasta kunnasta. Verkkotyövälineitä käytetään niin perusopetuksessa, lukioissa kuin aikuisopetuksessakin. Työvälineet ovat myös useiden kansallisten ja kansainvälisten hankkeiden käytössä. Pedanetin pohjalle rakennettu TET-tori, joka palvelee alueen yrityksiä, koulujen opinto-ohjaajia, oppilaita ja vanhempia työelämään tutustumisen kehittämiseksi, on nopeasti yleistynyt myös Keski-Suomen ulkopuolella, ja sen käyttöönotosta pääkaupunkiseudulla on jo tehty päätökset alueen kunnissa.

Tiivis yritys yhteistyö on ollut leimallista tietoteknologian opetuskäyttöön paneutuneen tutkimusryhmän työlle. Yhteistyön ponttimena on alan nopea tiedon uusiintuminen ja mittava sovellusten tarve. Yhteistyö on kehittynyt erityisesti Agora Learning laboratorion toiminnan osana. Ryhmän tutkimusosaamista on hyödynnetty laajalti myös virtuaaliyliopiston rakentamisessa.

Laitoksen tutkimukset ovat herättäneet runsaasti julkista keskustelua. Artikkeleita, uutisia ja haastatteluja tutkimuksista on julkaistu valtakunnallisissa johtavissa tiedotusvälineissä arviolta ainakin sata. Keskeisimpiä teemoja ovat olleet suomalaiset oppimistulokset ja niihin vaikuttavat syyt (mm. PISA), opettajuuden muutos ja opettajankoulutus, mentorointi opettajan tukena, tietoteknologia ja erityisesti pelien pedagoginen hyödyntäminen, alkuopetuksen kehittäminen, korkeakouluopiskelu, ohjaus, opiskelijaksi hakeutuminen ja opiskelijavalinnat, TET-tori (työelämään tutustumista tukeva verkkoympäristö), sanomalehtien lukutottumukset ja yhteys lukutaitoon, ilmastomuutoksen pedagoginen haaste, ulkomaiset opettajat suomalaisissa korkeakouluissa, monikulttuurisuus ja vähemmistöryhmien oppimisen tukeminen, toisen asteen kouluverkko, koulujen opinto-ohjaus, sen kansainväliset kehityssuunnat ja Internet ohjauksessa, EU:n koulutuspolitiikan tulevaisuuden haasteet sekä korkeakoulujen laatu ja rahoitusmallit.

Laitos on ollut toteuttamassa aiemmin mainittujen lisäksi myös useita muita seminaareja, jotka on suunnattu lähinnä opettajille ja muille kasvatusalan asiantuntijoille. Seminaareja on järjestetty muun muassa monikulttuurisen opetuksen, esi- ja alkuopetuksen, oppimispelien ja PedaNetin käytön kehittämisen alueilta. Muita aiheita ovat olleet muun muassa ammatillisuus- ja ammatillinen kasvu, ammattikorkeakouluopetus ja oppilashuolto. Laitos oli näkyvästi esillä myös Tutkijoiden yö - tapahtumassa, Tiedepäivillä ja Kasvatustieteen päivillä.

Toiminnan rahoitus

Laitoksen kokonaisbudjetti vuonna 2006 oli 4 127 132 €. Tästä 2 632 342 € ohjautui suoraan Jyväskylän yliopiston budjetin kautta, 1 185 153 € oli ulkopuolista hankerahoitusta ja 309 636 € maksullisen palvelutoiminnan tuloja. Budjettirahoituksesta 850 000 € oli opetusministeriön erikseen yhteiskunnallisiin palvelutehtäviin osoitettua rahoitusta ja 375 000 € ministeriön kanssa erikseen neuvoteltua hankerahoitusta. Näin ollen laitokselle yliopiston perusrahoituksesta osoitettu rahoitus oli 1 407 342 €. Ulkopuolisista rahoittajista merkittävimpiä olivat Suomen Akatemia (362 500 € 9 hanketta), Opetusministeriö (180 000 €), kunnat (115 400 €) ja Euroopan Unioni (80 600 €).